

Säätiöt rohkaisevat tohtoreita ulkomaille

■ Mikko-Olavi Seppälä

Kolmen viime vuoden aikana kaksisataa tohtoria on lähetetty Suomesta ulkomaisiin huippuyliopistoihin. Aivovuodon takana on Säätiöiden post doc -pooli, jonka perustajat uskovat ulkomaisten tutkimusjaksojen koituvan Suomen tieteen hyväksi. Ensimmäisen seurantakyselyn vastaukset tukevat vahvasti tätä olettamusta.

Säätiöiden post doc -pooli syntyi vuonna 2009 kahdeksan suuren apurahasäätiön yhteishankkeena. Taustalla oli monenlaisia motiiveja, jotka tuntuivat onnellisesti kohtaavan. Tiedepoliittisena tavoitteena on parantaa Suomen tieteen tasoa rohkaisemalla vastavalmistuneita tohtoreita lähtemään post doc -kaudelle oman tutkimusalansa ulkomaiseen huippuyliopistoon. Tulosten saavuttamiseksi tutkimusjakson minimikaudeksi määrättiin yksi lukuvuosi.

Nuorten tutkijoiden tilannetta haluttiin parantaa myöntämällä ”yhdelta luukulta” kerralla riittävän pitkäkestoinen rahoitus. Post doc -poolin kautta myönnettyistä apurahoista viidennes on ollut kaksi- tai kolmevuotisia. Tutkijoita on rohkaistu ottamaan perheensä mukaan myöntämällä apurahoja myös muuttokustannuksiin sekä lasten hoito- tai koulumaksuihin.

Ulkomaille lähtevien post doc -tutkijoiden rahoitustarpeet vaihtelevat matkakulujen peittämisestä aina kokonaisrahoitukseen. Räätelöityä myöntöpäätöstä vaativina erikoistapauksina ne tahtoivat hukkoa suurten apurahasäätiöiden yleishakuihin. Apurahapoolin myötä säätiöt saattoivat ohjata tämän pienen, mutta tärkeän ja työlään hakijaryhmän suuntaamaan hakemuksensa pooliin. Post doc -poolin kautta myönnettävät apurahat ovat vapaamääräisiä ja niiden suuruus määrittänyt hakijan laatiman kustannusarvion pohjalta.

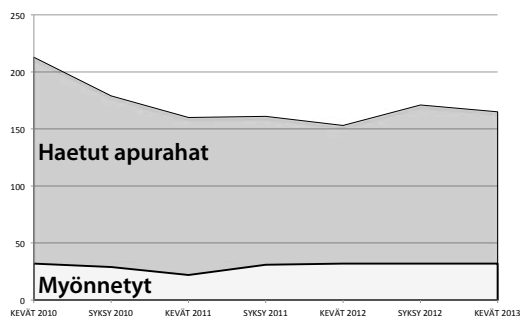
Jo kaksisataa tohtoria ulkomaille

Säätiöiden post doc -pooli on järjestänyt vuosittain kaksi hakukierrosta, keväthaun joului-tammikuussa ja syyshaun elokuussa. Seitsemän hakukierroksen jälkeen apurahansaa-ajia on jo 202. Eri tieteenaloja on tuettu sangen tasaisesti sen mukaan, miten niiltä on tullut huippuluokan hakemuksia. Hakijoista 29 % suuntaa Yhdysvaltoihin ja 14 % Isoon-Britanniaan, niiden jälkeen tulevat Ruotsi, Saksa, Australia, Kanada, Ranska ja muut maat.

Apurahat ovat henkilökohtaisia ja ne on myönnetty hakemuksessa mainitussa ulkomaisessa yliopistossa tehtävää tutkimusta varten. Post doc -tutkijat ovat nopeita liikkeissään. Hakijoiden joukossa on aina riskinottajia, jotka ovat jo ehtineet muuttaa ulkomaille vailla varmuutta tutkimusrahoituksesta.

Säätiöiden keskinäinen yhteistyö

Säätiöille ja niiden hallinnossa toimiville luottamushenkilöille keskinäinen yhteistyö post doc -poolin puitteissa on merkinnyt myös kokemusten vaihtoa ja tutustumista toistensa käytäntöihin. Poolin perustivat Suomen Kulttuurirahasto,

Kaavio: Säätiöiden post doc -poolin hakijat ja apurahansaa-ajat seitsemällä ensimmäisellä kierroksella.

Alfred Kordelinin Säätiö, Jenny ja Antti Wihurin Rahasto, Koneen Säätiö, Svenska Kulturfonden, Emil Aaltosen Säätiö, Helsingin Sanomain Säätiö ja Tekniikan edistämissäätiö, jotka sijoittivat pooliin vuosittain jaettavaksi yhteensä 2,5 miljoonaa euroa.

Poolin linjanvedoista ja arvioinnin järjestämisestä vastaava johtoryhmä koostuu mukana olevien säätiöiden asettamista edustajista, kuten säätiöiden omien hallitusten jäsenistä tai tutkimuspäälliköistä. Ensimmäisen kolmivuotiskauden puheenjohtajana toimi Kulttuurirahaston mandaatilla Helsingin yliopiston biolääketieteen professori Elina Ikonen. Vilkkaita keskustelua ja käyty muun muassa erityyppisten kustannusten korvattavuudesta sekä eri tieteenalojen yhteismitallisuudesta.

Viestinnän ja viestintäteollisuuden tutkimusta rahoittava Helsingin Sanomain Säätiö jättäytyi ensimmäisen kolmevuotiskauden jälkeen pois poolista, koska se ei katsonut juuri hyötyvänsä poolin järjestämistä hauista. Muilta osin kokemukset olivat hyviä, ja ne houkuttelivat uusia säätiöitä mukaan toiselle kolmivuotiskaudelle.

Pooliin liittyivät syksyllä 2012 Suomen Lääketieteen Säätiö, Liikesivistysrahasto, Paulon Säätiö, Svenska litteratursällskapet ja Yksityisyrittäjäin Säätiö, mikä merkitsi, että vuosittain jaettavissa oleva apurahasumma kipusi 2,65 miljoonaan euroon. Tällä summalla rahoitetaan jo hyvinkin 60 tohtorin tutkimustyötä vuosittain. Toisella kolmivuotiskaudella Säätiöiden post doc -poolin johtoryhmän puheenjohtajana toimii Aalto-yliopiston Kemian tekniikan korkeakoulun dekaani Outi Krause, joka edustaa poolissa Tekniikan edistämissäätiötä.

Post doc -tutkijoiden saavutuksia ja kokemuksia

Säätiöiden post doc -poolin kautta apurahan vuonna 2010 saaneilta tutkijoilta kysyttiin kokemuksia ulkomaisesta tutkimusjaksosta ja nykyi-

siä näköaloja. Suurin osa stipendiaateista on jo palannut suomalaiseen yliopistoon, osa on päässyt kiinni ulkomaiseen tutkimusrahoitukseen, mutta hekin ylläpitävät yhteyksiä Suomeen.

Ulkomailla oli solmittu arvokkaita kontakteja, saatu uusia ideoita ja ajattelumalleja sekä hankittu korkean tason osaamista. Huippuyliopistoissa suhde tutkimustyöhön muuttui, ja eräs tutkija kuvasi nykyistä asennettaan ”stressitömäksi”. Tutkijanuran näkymät olivat post doc -kauden jälkeen valoisia. Moni koki itsenäistyneensä, esimerkiksi valmius siirtyä tutkimusryhmän johtajaksi oli hankittu.

Muutamissa tapauksissa vakuutusmaksut ja verotus aiheuttivat apurahansaajille jälkikäteen yllätyksiä. Perheellisten tutkijoiden ulkomaiset post doc -apurahat voivat nousta hyvin korkeiksi, joten niin hakijoiden kuin säätiöidenkin on tärkeää eritellä, mitä kuluja budjettiin tai myöntöön sisältyy. Tutkimuskulut voi vähentää verotuksessa, ja Suomen sosiaaliturvan takaava Myel-vakuutus puolestaan maksetaan työskentelyapurahan osuudesta.

Apurahat riittivät hankkeiden läpiviemiseen. Eräs tutkija kiitti säätiöitä tällaisen rahoitusinstrumentin kehittämisestä: ”Keskiteytysti tehtävä haku helpottaa ulkomaille lähtöä, tekee säätiöiden hausta avoimempaa ja tukee reilua kilpailua. Apurahan määrä on sopivan suuri, jotta saaja tuntee että hänen työtänsä ja kykijänsä arvostetaan. Tämä on omiaan lisäämään innostusta, joka post doc -kauden alussa on erittäin oleellista.” Toinen post doc -kaudeltaan kotiutunut apurahansaaja totesi: ”Kokemus osoitti, että perheellinenkin tutkija voi käydä ulkomailla töissä.”

Kirjoittaja on dosentti ja Säätiöiden post doc -poolin koordinaattori.